

Sygn. akt I CSK 41/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący)
SSN Małgorzata Manowska (sprawozdawca)
SSN Beata Janiszewska

w sprawie z powództwa A. Ś.
przeciwko W. S.A. w B.
z udziałem po stronie pozwanej interwenienta ubocznego Skarbu Państwa -
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 9 maja 2017 r., sygn. akt VI ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża powódki obowiązkiem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 maja 2017 r., Sąd Apelacyjny w (...), w sprawie o zapłatę
z powództwa A. Ś., przeciwko W. Spółce Akcyjnej w B., z udziałem po stronie

pozwanej interwenienta ubocznego Skarbu Państwa - Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (poprzednio Ministra Skarbu Państwa), na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 10 września 2015 r., oddalił apelację.

W sprawie ustalono następujący stan faktyczny.

S.M. był właścicielem majątku: „D.”, położonego na terenie obecnej gminy O. Zmarł w dniu 29 lutego 1928 r. Spadek po nim nabyli żona S. M. oraz dzieci, m.in. W. M. Postanowieniem z czerwca 1939 r. Sąd Okręgowy w W. dokonał podziału wyżej wskazanego majątku na działki, których własność została przeniesiona na poszczególnych spadkobierców. Na rzecz W. M., przeniesiono własność działki gruntu oznaczonej jako „sekcja II”, obejmującej łącznie 19 ha 32a 45 m². W styczniu 1945 r. cały majątek M. został przejęty przez Urząd Bezpieczeństwa w W., a rodzinę M. wysiedlono. Majątek ten, potraktowany jako całość, przejął na własność Skarbu Państwa, w trybie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Przejęcie potwierdzono protokołem z dnia 24 marca 1945 r. W dniu 8 sierpnia 1946 r. do Wydziału Hipotecznego Sądu Okręgowego w W. złożono wniosek o ujawnienie tytułu własności do nieruchomości, tj. majątku M., na rzecz Skarbu Państwa. Od 1956 r. W. M. rozpoczął starania o odzyskanie utraconej nieruchomości, które podejmował przez wiele lat, kierując wystąpienia do różnych instytucji. Działania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu.

Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 1958 r. Sąd Powiatowy w P. w sprawie I C (...) odtworzył akta postępowania działowego w części dotyczącej rozstrzygnięcia. Z treści wyroku Sądu Powiatowego wynika, że majątek „M.” miał łączną powierzchnię 104 ha 3738 m. kw.

W. M. zmarł 6 kwietnia 1983 r., a spadek po nim nabyli żona M. M. i córka A. Ś. po 1/2 części, każda z nich. Postanowieniem z dnia 31 sierpnia 1990 r., Sąd Rejonowy w W., stwierdził, że spadek po M. M., nabyła z mocy ustawy w całości córka A. Ś.

Na wniosek z dnia 28 czerwca 1993 r. Zarządcy Gospodarstwa Hodowli Roślin Ogrodniczych Skarbu Państwa w B., działającego w imieniu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, Sąd Rejonowy w P. założył księgę wieczystą

KW nr (...) dla nieruchomości, stanowiącej działkę ewidencyjną nr 281/1, o powierzchni 19,23 ha, która ostatecznie została podzielona i obecnie stanowi działki o numerach ewidencyjnych: 281/4, 281/5, 281/6 i część działki 281/2.

Aktem notarialnym z dnia 1 lipca 1995 r. zawiązano spółkę akcyjną W. S.A. z siedzibą w B. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa wniosła w dniu 9 sierpnia 1996 r. do tej Spółki aport niepieniężny w postaci nieruchomości, stanowiącej działkę ewidencyjną nr 281/1, o powierzchni 19,23 ha, w zamian za co Skarb Państwa objął akcje tej Spółki. W. S.A. w B. została wpisana do księgi wieczystej jako właściciel nieruchomości, stanowiącej działkę ewidencyjną nr 281/1, o powierzchni 19,23 ha.

Decyzją nr 120/2002 z dnia 20 lutego 2002 r. Wojewoda [...] stwierdził, że nieruchomość wydzielona z „D.” opisana w punkcie I orzeczenia Sądu Powiatowego w P. (C (...)), o powierzchni 19 ha 32 a 45 m², nie podlegała działaniom przepisów art. 2 ust. 1 lit. e, dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Pozwem z dnia 23 grudnia 2008 r., wniesionym do Sądu Rejonowego w P. A. Ś. żądała usunięcia niezgodności między stanem prawnym wynikającym z księgi wieczystej o numerze (...)/7, prowadzonej przez Sąd Rejonowy w P. a rzeczywistym stanem prawnym, odnośnie do nieruchomości, stanowiącej działki o numerach ewidencyjnych: 281/4, 281/5, 281/6 oraz części działki o numerze ewidencyjnym 281/2, poprzez nakazanie odłączenia z tej księgi wieczystej wyżej opisanych działek i założenie dla nich nowej księgi wieczystej, w której, w dziale II wpisane będzie prawo własności A. Ś.. Wyrokiem z dnia 7 lutego 2011 r. wydanym w sprawie I C (...), Sąd Rejonowy w P. oddalił powództwo A. Ś., a Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2011 r., oddalił apelację od tego rozstrzygnięcia.

W wyniku powstałego pomiędzy stronami sporu, powódka, A. Ś., domagała się zasądzenia na jej rzecz kwoty 9.615.000 zł, a pozwana W. S.A. w B., wniosła o oddalenie powództwa w całości. Skarb Państwa Minister Skarbu Państwa, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł po stronie pozwanej interwencję uboczną, domagając się oddalenia powództwa. W toku postępowania, w związku z otwarciem likwidacji Ministerstwa Skarbu Państwa i

przekazaniem Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi uprawnień do wykonywania praw z akcji pozwanej Spółki, państwową jednostką organizacyjną reprezentującą pozwanego Skarb Państwa stał się Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wyrokiem z dnia 10 września 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo.

Zdaniem Sądu, istota sporu polegała na określeniu charakteru przedmiotowej nieruchomości (czy stanowiła ona gospodarstwo rolne), a tym samym, czy powódka ma czynną legitymację procesową. Nadto pozwany podnosił, iż nie jest bezpodstawnie wzbogacony, albowiem w zamian za nabyty wkład niepieniężny w postaci prawa własności przedmiotowych działek, wyemitował akcje, które zostały objęte przez Skarb Państwa.

W ocenie Sądu Okręgowego, powódka nie ma legitymacji czynnej procesowej. Powódka chcąc wykazać tę legitymację powinna była udowodnić, że jest zubożona, tj. że nieruchomość, która została wniesiona do pozwanej spółki jako aport, stanowiła jej własność, tj. została nabyta na podstawie sukcesji uniwersalnej po jej ojcu W. M.

W. M. był w chwili swojej śmierci, zdaniem Sądu Okręgowego, właścicielem przedmiotowej nieruchomości i w skład spadku po nim weszło prawo własności tej nieruchomości, a nie jak twierdzi powódka roszczenie o jej zwrot. Nieruchomość ta, w ocenie Sądu I instancji, miała charakter gospodarstwa rolnego i dlatego też, aby wykazać nabycie przez powódkę praw do tej nieruchomości, należało przeprowadzić postępowanie spadkowe w zakresie dotyczącym gospodarstwa rolnego, w oparciu o art. 1058 i następne k.c. Wobec powyższego, Sąd Okręgowy stwierdził, że powódka, w związku z treścią art. 1027 k.c., nie wykazała, iż nabyła gospodarstwo rolne, którego własność przysługiwała jej ojcu W. M. Sąd I instancji podkreślił, że nawet gdyby przyjąć, że powódka mogłaby wykazać nabycie spadku po ojcu, w zakresie gospodarstwa rolnego w inny sposób, to w toku niniejszego postępowania nie uczyniła tego. Nie przedstawiła żadnych dowodów, że byłaby uprawniona do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. W efekcie Sąd I instancji stwierdził, że powódka nie wykazała legitymacji czynnej procesowej w niniejszej sprawie, przy czym niezależnie od tego, gdyby nawet uznać, że powódce ta

legitymacja przysługuje, powództwo i tak podlegałoby oddaleniu, albowiem pozwana Spółka nie jest wzbogacona. W zamian bowiem za wniesienie aportem przedmiotowej nieruchomości, objęte zostały przez Skarb Państwa akcje pozwanej. Z akcjami tymi związane są prawa korporacyjne. Co do podniesionego zarzutu przedawnienia, Sąd Okręgowy w W., w całości podzielił stanowisko przedstawione przez stronę powodową (dziesięcioletni termin przedawnienia).

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła powódka. Apelację oparła na zarzutach naruszenia:

1) przepisów postępowania, tj.: art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie sformułowanych w pozwie wniosków dowodowych, jako nie mających znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na brak legitymacji powódki, w sytuacji gdy powódka wskazała dowody wykazujące szereg okoliczności przesądzających o racji po jej stronie; art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nierozważenie w sposób wszechstronny zebranego materiału dowodowego, przejawiające się w uznaniu okoliczności szczegółowo wskazanych w tym zarzucie, które to uchybienia doprowadziły do przedstawionych w dalszych zarzutach naruszeń prawa materialnego oraz do nierozpoznania istoty sprawy;

2) przepisów prawa materialnego, tj.: art. 1058, art. 1059 i art. 1063 k.c. w brzmieniu z chwili otwarcia spadku po W. M. w zw. z art. 64 ust. 1 i 2, art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu za zgodne z ustawą zasadniczą ograniczenia w dziedziczeniu gospodarstw rolnych i uznaniu niemożności rozszerzenia skutków prawnych wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., mocą którego orzeczono o oczywistej niezgodności z Konstytucją przepisu art. 1059 k.c. odnosząc to orzeczenie jedynie do spadków otwartych od dnia wyroku; art. 405 k.c. i art. 407 k.c. poprzez błędną wykładnię przejawiającą się w uznaniu, że pozwana Spółka nie jest bezpodstawnie wzbogacona względem powódki o równowartość nieruchomości z uwagi na odpłatny charakter aportu, podczas gdy nieruchomość została uzyskana od Skarbu Państwa bez podstawy prawnej, jako nienależąca do Skarbu Państwa (charakter *ex tunc* decyzji Wojewody (...)), przy braku zgody powódki, jedyne go żyjącego

spadkobiercy, na wniesienie nieruchomości do Spółki ani na rozporządzenie w jej imieniu przez Skarb Państwa.

W efekcie powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Pozwana Spółka oraz interwenient uboczny wnosili o oddalenie apelacji.

Apelacja powódki nie odniosła skutku. W ocenie Sądu Apelacyjnego w (...), wyrok Sądu I instancji okazał się trafny, oparty na prawidłowych ustaleniach faktycznych oraz właściwych ocenach prawnych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wbrew temu, co zarzuciła strona apelująca, Sąd I instancji rozpoznał istotę sprawy, z prawidłowym rezultatem, wyrażonym w zapadłym rozstrzygnięciu.

Sąd II instancji podzielił stanowisko Sądu Okręgowego o nieprzysługiwaniu powódce legitymacji czynnej w przedmiotowej sprawie, a pogląd ten oparł na szerszej podstawie prawnej niż uczynił to Sąd I instancji. Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że aby wykazać tę legitymację powódka powinna była udowodnić odziedziczenie gospodarstwa rolnego nie tylko po ojcu, ale także po matce (udział), jak również udowodnić, że jej matka odziedziczyła gospodarstwo rolne (udział) po swoim mężu. Spadek po W. M. powódka nabyła, bowiem, bezpośrednio tylko w połowie, natomiast pozostałą połowę nabyła jej matka, która dopiero później stała się spadkodawczynią powódki, nadto w okresie, kiedy dalej obowiązywały ograniczenia w dziedziczeniu gospodarstw rolnych. Jak zważył Sąd Apelacyjny, nie zasługiwał na uwzględnienie również zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. W sytuacji, kiedy powódce nie przysługiwała legitymacja czynna, prowadzenie postępowania dowodowego w zakresie oddalonym przez Sąd Okręgowy nie mogłoby w żadnym razie doprowadzić do wydania wyroku o odmiennej treści. Sąd Odwoławczy przyjął, że bezzasadnie podniesiony został również zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., oparty w istocie na prawnym charakterze (ex tunc) decyzji Wojewody (...). Powódka formułując ten zarzut pominęła, że sporna nieruchomość stała się w międzyczasie (już w 1996 r.) przedmiotem obrotu prawnego, ponieważ weszła do majątku pozwanej Spółki na podstawie aportu. W takim stanie sprawy wsteczna moc decyzji Wojewody (...) z 2002 r. nie mogła doprowadzić do sytuacji faktycznej i prawnej,

jaka miałyby miejsce w przypadku braku rozporządzenia nieruchomością. W dalszej kolejności Sąd II instancji stwierdził, że nie można podzielić stanowiska powódki, stanowiącego zaprzeczenie złożoności istoty gospodarstwa rolnego. Uszło bowiem uwadze powódki, że gospodarstwo rolne to nieruchomość rolna, która stanowi lub może stanowić zorganizowaną całość gospodarczą. Jest to zatem byt, co do zasady, wieloelementowy, a wchodzące w jego skład przedmioty mogą mieć różny charakter. W szczególności, mogą to być budynki, budowle, również hala, ponieważ „pola mogące być przeznaczone pod uprawę płodów rolnych” nie są jedynym składnikiem gospodarstwa rolnego, w szczególności we współczesnych stosunkach, w których gospodarka rolna działa na zasadach podobnych do działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorców. Nadto dla kwalifikacji nieruchomości, jako gospodarstwa rolnego istotne są jej cechy w chwili otwarcia spadku, a nie występujące później.

Jeśli chodzi o wywiedzione w apelacji zarzutów naruszenia prawa materialnego, to nie spotkały się one także z aprobatą Sądu II instancji. Odnosnie bowiem do naruszenia art. 1058, 1059 i 1063 k.c. w zw. z art. 64 ust. 1 i 2, art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, powtórzono motywację związaną z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r. i zarzutem nieważności postępowania. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie ma znaczenia, czy doszło do faktycznego objęcia gospodarstwa rolnego przez spadkobiercę, ponieważ dziedziczenie nie zależy od takiej ewentualnej czynności. Sąd Apelacyjny nie podzielił również zarzutu naruszenia art. 405 i 407 k.c. Za trafny uznano wywód Sądu Okręgowego, stwierdzający, że wniesienie wkładu niepieniężnego (aportu) do spółki jest *sui generis* przeniesieniem odpłatnym. W zamian za wniesienie aportem przedmiotowej nieruchomości, objęte zostały przez Skarb Państwa akcje, z którymi związane są prawa w spółce akcyjnej. Ubocznie Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd Okręgowy zasadnie nie uwzględnił wniosku powódki o zwrócenie się do Trybunału Konstytucyjnego w kwestii zgodności z Konstytucją RP art. 1059 k.c. według brzmienia z chwili otwarcia spadku po W. M. Sąd II instancji podkreślił, że Trybunał Konstytucyjny w materii tej wypowiedział się już w swoim wyroku, precyzyjnie określając moment, w którym przypis ten nie może być już stosowany.

Konkludując Sąd II instancji oddalił apelację powódki, jako bezzasadną.

Skarga kasacyjna powódki została oparta na art. 398³ §1 pkt 1) i 2) k.p.c.

Skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego, przez ich błędną wykładnię, to jest:

- art. 1059 i 1063 k.c. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 26 października 1971 r. zmieniającą ustawę - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 27, poz. 252), § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 w brzmieniu po zmianach dokonanych w roku 1972 i 1983 (Dz.U.72.31.215 ze zm. Dz.U.82.37.245) w zw. z art. 161 § 1 k.c. w brzmieniu po nowelizacji z 6 kwietnia 1982 (Dz.U.82.11.81), art. 2 ust.1 a dekretu PKWN z 6 września 1944 o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr 4, poz. 17 ze zm.), § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 10, poz. 51 ze zm.) poprzez uznanie, że nieruchomość będąca przedmiotem niniejszego postępowania nie przeszła z mocy prawa na własność Skarbu Państwa po bezprawnym przejęciu jej na cele reformy rolnej, pozostając własnością W. M., wobec czego skarżąca, nie wykazawszy kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, nie miała legitymacji czynnej do powództwa przeciwko pozwanej Spółce, do której Skarb Państwa wniósł niepieniężnym aportem sporną nieruchomość, która w dniu spadku nie była fizycznie wyodrębnionym gospodarstwem rolnym, a to naruszyło art. 922 § 1 i art. 1025 § 2 k.c. oraz art. 64 i art. 31 ust. 3, a także art. 20 i 21 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 8 ust. 2.

oraz

naruszenie przepisów postępowania, mogące mieć wpływ na wynik sprawy, tj.:

- art. 386 § 4 k.p.c. przez nieuwzględnienie, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, art. 244 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie innych ustaleń niż zawarte w dokumencie urzędowym sporządzonym w przepisanej formie przez powołany do tego organ władzy państwowej (decyzja Wojewody [...]ego) co doprowadziło do niewyjaśnienia podstawy rozstrzygnięcia, art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 316 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. a także art. 382 i art. art. 378 § 1 k.p.c. przez nierozważenie w sposób wszechstronny zebranego materiału

w sprawie i nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji, które to uchybienia i nieprzestrzeganie kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełnienia jego procesowej funkcji doprowadziły do braku wyczerpujących ustaleń ze skutkami wskazanymi w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. i niewłaściwego zastosowania prawa materialnego.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na tę skargę pozwana Spółka oraz interwenient uboczny wnosili o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw prawnych.

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga, jaki wpływ na ewentualne roszczenia powódki, w kontekście legitymacji biernej w niniejszym procesie, miała decyzja Wojewody (...) z dnia 20 lutego 2002 r. oraz obrót nieruchomością stanowiącą uprzednio własność W. M., jaki miał miejsce w dniu 19 lipca 1995 r.

W judykaturze, jak słusznie uznał Sąd Apelacyjny, przyjmuje się, że decyzja administracyjna, o jakiej mowa w § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51), ma charakter deklaracyjny, wywiera skutek rzeczowy (w tym sensie, że stwierdza, iż prawo własności przysługiwało przez cały czas pierwotnemu właścicielowi bez konieczności powrotnego przeniesienia tego prawa) i stanowi wyłączną podstawę do uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiedzy, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Uzyskanie takiej decyzji jest też niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, bowiem jest ona wiążąca dla sądu w sprawie o odszkodowanie i stanowi prejudykat. (zobacz np. wyrok SN z dnia 22 listopada 2012 r., II CSK 128/12, OSNC 2013/6/79; uchwały SN z dnia 17 lutego 2011 r., III CZP 121/10, OSNC 2011/10/109; z dnia 18 maja 2011 r., III CZP 21/11). Niewątpliwie z decyzji Wojewody (...) z dnia 20 lutego 2002 r., stwierdzająca, że

nieruchomość wydzielona z „D.” nie podlegała działaniom przepisów art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, wynika, że własność tej nieruchomości nie przeszła na Skarb Państwa, a podstawową przeszkodą dla zgłoszenia ewentualnego roszczenia o jej zwrot stanowi przeniesienie własności nieruchomości na pozwaną w dniu 19 lipca 1995 r. Taka sytuacja mogłaby uzasadniać skonstruowanie roszczenia prowadzącego do zakwestionowania czynności prawnej wniesienia do Spółki W. S.A. wkładu niepieniężnego przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa (obecnie Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa). Zakwestionowanie tej czynności wymagałoby jednak przeprowadzenia postępowania sądowego z udziałem obu stron tej czynności prawnej, które w procesie tym powinny występować na zasadzie współuczestnictwa koniecznego, wynikającego z istoty stosunku prawnego. Ponadto, zakwestionowanie nabycia przez pozwaną wymienionej wyżej nieruchomości wymagałoby przyjęcia, że nie miała zastosowania rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych, określona w art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece. Decyzja Wojewody (...) z dnia 20 lutego 2002 r. mogłaby ewentualnie uzasadniać także sformułowanie roszczenia odszkodowawczego (nie przesądzając o jego powodzeniu).

Reasumując, stwierdzić należy, że skutkiem powołanej decyzji było – wbrew twierdzeniom skargi kasacyjnej – stwierdzenie, że nieruchomość będąca przedmiotem postępowania nie przeszła z mocy prawa na własność Skarbu Państwa po bezprawnym przejęciu jej na cele reformy rolnej. Natomiast fakt dalszego obrotu prawnego tą nieruchomością determinuje możliwość zgłoszenia określonych roszczeń.

W tym stanie rzeczy za bezzasadny uznać należało zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 244 § 1 k.p.c., przy czym zarzut ten dotyczył w istocie oceny prawnej dokonanej przez Sąd drugiej instancji, a nie naruszenia prawa procesowego.

Ocena dalszych zarzutów kasacyjnych w zakresie naruszenia prawa materialnego wymaga uprzedniego rozważenia, czy mają one w ogóle wpływ na rozstrzygnięcie przy konstrukcji powództwa przyjętej przez powódkę.

Powódka w rozpoznawanej sprawie skonstruowała powództwo o zapłatę z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia i skierowała je przeciwko Spółce W. S.A. wskazując, że nastąpiło wzbogacenie strony pozwanej kosztem strony powodowej bez podstawy prawnej w kwocie odpowiadającej wartości nieruchomości, a Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa w złej wierze rozporządziła nieruchomością niestanowiącą jej własności, co skutkowało przysporzeniem o charakterze majątkowym w postaci objęcia akcji spółki w zamian za aport. Podstawę prawną roszczenia powódki kierowanego w stosunku do W. S.A. stanowi niewątpliwie art. 405 k.c. Podkreślenia wymaga, że zarzut naruszenia tego przepisu nie został w ogóle podniesiony w skardze kasacyjnej w sytuacji, gdy przyjęta przez powódkę konstrukcja powództwa i okoliczności faktyczne przytoczone na jego potwierdzenie mają istotne znaczenie dla potrzeby rozważań co do konieczności legitymowania się przez A. Ś. uprawnieniami do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Gdyby bowiem okazało się, że pozwana nie jest bezpodstawnie wzbogacona, to bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu są kwestie, na które nacisk kładzie powódka w skardze kasacyjnej, a w tym kwestia, czy wymagane jest posiadanie przez powódkę szczególnego przymiotu w postaci zdolności do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

Zgodnie z art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Uzasadnieniem aksjologicznym dla instytucji, powstającego z mocy samego prawa, obowiązku restytucyjnego z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest zasada sprawiedliwości (słuszności). Nie chodzi tu jednak o zwrot korzyści według kryterium słuszności, ale według prawa. Należy bowiem pamiętać, że z uwagi na inne wartości chronione, w szczególności bezpieczeństwo obrotu, ustawodawca osadził instytucję bezpodstawnego wzbogacenia w określonych ramach prawnych, wprowadzając od niej wyjątki bądź warunkując jej urzeczywistnienie. W judykaturze prezentowane jest jednolite stanowisko, że przesłankami zaktualizowania się obowiązku restytucyjnego, o jakim mowa w powołanym przepisie są: wzbogacenie, zubożenie, związek między wzbogaceniem a zubożeniem oraz brak podstawy prawnej wzbogacenia (tak np. SN w wyrokach z dnia 10 października 2014 r., III CSK 266/13, LEX nr 1540485; z

dnia 6 listopada 2015 r., II CSK 870/14, LEX nr 1929081; z dnia 21 kwietnia 2016 r., III CSK 245/15, LEX nr 2077542). Żadna z tych przesłanek nie została stwierdzona w toku niniejszego postępowania. Pozwana nabyła własność nieruchomości na podstawie czynności prawnej z dnia 19 lipca 1995 r. Ta czynność prawna nie została zakwestionowana, a gdyby tak było, to – w kontekście art. 405 k.c. – bezpodstawnie wzbogaconym okazałby się nabywca akcji w stosunku do pozwanej, nie zaś pozwana w stosunku do powódki. Ponadto, w oparciu o powyższą czynność prawną pozwana nie została wzbogacona, albowiem w zamian za wniesienie aportem przedmiotowej nieruchomości objęte zostały akcje pozwanej. Wniesienie wkładu niepieniężnego do Spółki stanowiło zatem zapłatę za akcje, z których wykonywane są określone prawa majątkowe (np. prawo do dywidendy) oraz korporacyjne.

Ostatecznie również, sama powódka nie zakwestionowała w skardze kasacyjnej rozważań prawnych i konstatacji Sądu Apelacyjnego, że pozwana nie jest wzbogacona, albowiem nie podniosła zarzutu naruszenia art. 405 k.c.

Powyższe przesądza o niecelowości rozważań dotyczących obowiązku wykazania przez powódkę po swojej stronie zdolności do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, gdyż pozwana nie jest bezpodstawnie wzbogacona kosztem powódki.

Podkreślenia wymaga, że dotychczas powódka zgłaszała nieskutecznie roszczenia o charakterze prawno-rzeczowym oraz z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Nie można wykluczyć, że przy innej konfiguracji procesowej przedmiotowo-podmiotowej, ocena konieczności posiadania przez powódkę zdolności do dziedziczenia gospodarstwa rolnego przedstawiałby się odmiennie, niż to wskazały sądy obu instancji, czego nie można przesądzić w niniejszym postępowaniu. Postępowanie kasacyjne nie służy rozstrzygnięciu zagadnień prawnych, które nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym konkretnym stanie faktycznym, ani też wskazywaniu stronie, z jakich roszczeń i jakiej drogi prawnej powinna skorzystać w przyszłości, aby osiągnąć cel, a takie właśnie zagadnienia prawne przedstawiła powódka w skardze kasacyjnej.

Bezzasadne są postawione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa procesowego. Wbrew twierdzeniom powódki Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że Sąd Okręgowy rozpoznał istotę sprawy, odnosząc się do tego, co było przedmiotem sprawy (żądanie wynikające z bezpodstawnego wzbogacenia), rozpoznał materialną podstawę żądania (przesłanki z art. 405 k.c.) i odniósł się do merytorycznych zarzutów obu stron w takim zakresie, jaki był konieczny do oceny roszczenia kierowanego w stosunku do pozwanej Spółki. Jeśli natomiast chodzi o zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., to przepis ten nie może stanowić skutecznej podstawy kasacyjnej. Nie jest także dopuszczalne kwestionowanie w skardze kasacyjnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Wbrew zarzutowi skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 316 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., przy czym powódka nie wskazała w ogóle na czym miałyby polegać pominięcie przez ten Sąd stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. Sąd Apelacyjny odniósł się również do wszystkich zarzutów apelacyjnych i – przeciwnie do twierdzeń skarżącej – rozpoznał sprawę tak jak nakazuje to art. 378 § 1 k.p.c. O nierozpoznaniu sprawy nie stanowi brak wskazania przez sąd prawidłowej merytorycznej podstawy roszczeń, jakie powinny być zgłoszone w przyszłości, aby wygrać proces (jak chce w istocie powódka), ale odniesienie się do przesłanek tego roszczenia, które w danym postępowaniu zostało zgłoszone.

Z przytoczonych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 102 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., wobec bezzasadności podstaw kasacyjnych, orzeczono jak w sentencji.